

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Úroveň právní gramotnosti na gymnáziích
The level of legal literacy in grammar schools

Karolína Hartmanová

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D.

Studijní program: Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: B ZSV-NJ

2025

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Úroveň právní gramotnosti na gymnáziích potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Prohlašuji, že jsem při její tvorbě nepoužila nástrojů umělé inteligence jiným způsobem, než je uvedeno ve vyjádření, které je součástí textu práce. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 13. 4. 2025

V první řadě mi dovoluji poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce za ochotný přístup, odborné vedení a trpělivost. Ještě si dovoluji poděkovat své sestře Kateřině, které se mnou sdílela své zkušenosti se psaním bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat Pedagogické fakultě jako takové, která vytváří skvělé podmínky nejen pro studium.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se věnuje tématu právní gramotnosti žáků gymnázií a jejímu rozvoji v rámci formálního vzdělávání. Hlavním cílem práce je zhodnotit úroveň právní gramotnosti u žáků maturitních ročníků dvou gymnázií v rozdílných regionech České republiky a porovnat jejich výsledky. Teoretická část práce je rozdělena do čtyř kapitol, které se postupně věnují vymezení klíčových pojmů, jako jsou právo, právní vědomí či právní gramotnost. Také specifikuje úroveň myšlení mladých dospělých, kteří se účastnili výzkumného šetření. Dále tato část popisuje i systém gymnaziálního vzdělávání, kurikulární zakotvení výuky práva v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia a propojení klíčových kompetencí s očekávanými výstupy. V souvislosti s tématem práce je součástí teoretické části i uvedení klasických metod a alternativních přístupů ve výuce, které lze využít v rámci výuky právní gramotnosti. Představeny jsou i konkrétní projekty, které se alternativnímu přístupu v českém prostředí věnují. Výzkumná část práce zkoumá úroveň právní gramotnosti žáků vzdělávaných na gymnáziích, přičemž byly vybrány dvě gymnázia z dvou odlišných regionů České republiky. K naplnění cíle výzkumné části bylo využito kvantitativní výzkumné šetření, ke kterému byl zvolen dotazník jako nástroj sběru dat. Výsledky ukázaly vyšší úroveň právní gramotnosti žáků gymnázia v Praze oproti žákům z Ústeckého kraje, což může souviset s regionálními rozdíly a výukovým přístupem.

KLÍČOVÁ SLOVA

právo, vzdělávání, právní gramotnost, gymnázium, Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

ABSTRACT

This Bachelor's thesis focuses on the topic of legal literacy among grammar school students and its development within the framework of formal education. The main objective of the thesis is to evaluate the level of legal literacy among final-year students at two grammar schools located in different regions of the Czech Republic and to compare their results. The theoretical part is divided into four chapters that define key concepts such as law, legal awareness, and legal literacy. It also outlines the cognitive characteristics of young adults who participated in the research. Furthermore, the theoretical section describes the structure of grammar school education and the curricular anchoring of legal instruction in the framework Educational programme for grammar schools with an emphasis laid on the connection between key competences and expected learning outcomes. In relation to the topic, this part also includes an overview of classical teaching methods and alternative educational approaches applicable to legal literacy instruction. Specific educational projects that apply alternative methods are also introduced. The empirical part investigates the level of legal literacy among grammar school students. To fulfil the research aim, a quantitative survey was conducted using a questionnaire as a data collection tool. The results indicated a higher level of legal literacy among students from the Prague-based grammar school compared to those from the Ústí nad Labem region, which may reflect regional disparities and differing pedagogical approaches.

KEYWORDS

law, education, legal literacy, grammar school, Framework Curriculum

Obsah

Úvod	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Vymezení pojmu právo	7
1.1 Právní gramotnost.....	9
1.1.1 Právní vědomí.....	11
1.2 Specifika úrovně myšlení mladých dospělých	12
2 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia	14
2.1 Klíčové kompetence RVP G a právní gramotnost	16
3 Vzdělávací systém na gymnáziích v ČR	23
3.1 Právní gramotnost na gymnáziích	24
4 Alternativní přístupy a klasické vzdělávací metody.....	27
4.1 Alternativní přístupy ke vzdělávání s ohledem na právní gramotnost	27
4.2 Klasické vzdělávací metody	29
VÝZKUMNÁ ČÁST.....	30
5 Vymezení výzkumných cílů a výzkumných otázek	30
5.1 Metodologie sběru dat	31
5.2 Charakteristika výzkumného vzorku	33
6 Výsledky dotazníkového šetření.....	34
Diskuse	37
Závěr.....	38
Seznam použitých informačních zdrojů	40
Vyjádření k využití nástrojů umělé inteligence	44
Přílohy	45

Úvod

Téma právní gramotnosti mě oslovilo především pro svou aktuálnost a praktickou důležitost. V době, kdy jsou mladí lidé denně konfrontováni s právními otázkami ve formálních i neformálních situacích, je schopnost porozumět právním normám a uplatňovat je v každodenním životě klíčovou výbavou každého občana, protože právní negramotnost mládeže může vést k závažným důsledkům. Důvodem volby tohoto tématu byla i moje osobní zkušenost s gymnazijním vzděláváním a zájem o oblast občanského a právního vědomí mladých lidí. Význam této problematiky podtrhuje i fakt, že právní gramotnost tvoří součást klíčových kompetencí vymezených v aktuálním Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia.

Teoretická část této práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. První kapitola vymezuje základní pojmy jako právo, právní gramotnost a právní vědomí a zasazuje je do kontextu vývojové psychologie mladých dospělých. Druhá kapitola se věnuje Rámcovému vzdělávacímu programu pro gymnázia, jehož klíčové kompetence a očekávané výstupy tvoří základ pro vyhodnocení úrovně právní gramotnosti. Třetí kapitola přibližuje strukturu gymnazijního vzdělávání v České republice a specifikuje postavení výuky práva. Čtvrtá kapitola porovnává klasické a alternativní přístupy k výuce právních témat, včetně konkrétních příkladů inovativních projektů realizovaných v českém prostředí.

Výzkumná část práce si kladla za cíl zjistit úroveň právní gramotnosti u žáků maturitních ročníků dvou gymnázií – gymnázia v Praze a gymnázia v Ústeckém kraji. Tyto instituce byly zvoleny záměrně pro svou regionální odlišnost a rozdílné socioekonomické zázemí. Sběr dat probíhal pomocí standardizovaného dotazníku, který obsahoval 30 uzavřených otázek vycházejících z požadavků RVP G. Dotazník byl administrován žákům čtvrtých ročníků, protože se nacházejí v závěrečné fázi gymnaziálního vzdělávání a měli by podle kurikulárních dokumentů disponovat odpovídající právní gramotností. Kvantitativní analýza výsledků umožnila nejen zhodnotit úroveň jejich znalostí, ale také poukázat na rozdíly mezi školami a identifikovat oblasti, kde žáci nejčastěji chybovali.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení pojmu právo

První kapitola této práce se zaměřuje na vymezení pojmu právo, neboť je důležité rozumět pojmu, který bude v celé práci užíván. Díky porozumění významu práva je pak snazší pochopit význam právní gramotnosti, kterému je věnována celá podkapitola a následně představuje právní gramotnost i předmět výzkumu. K vymezení pojmu právní gramotnost poslouží i definice pojmů zdánlivě podobných, jako je právní vědomí. Součástí této kapitoly je podkapitola specifikace úrovně myšlení mladých dospělých. Toto téma má v první kapitole své místo, protože je nutné se seznámit s uvažováním cílové skupiny respondentů. Pouze s těmito teoretickými východisky lze interpretovat výzkumné výsledky ve správném kontextu. Pro snazší orientaci je širší výklad ke každé podkapitole vždy vložen právě pod její název.

Na pojem *právo* je nejčastěji nahlíženo jako na humanitní vědu, a tak k tomuto termínu přistupuje i tato práce. Najít však přesnou definici práva je velmi obtížné, přestože se o to pokoušela řada vynikajících autorů z oboru.¹ Za velmi zjednodušenou definici můžeme považovat tvrzení, že „*právo je soubor obecně závazných pravidel chování*“.² Jedná se o státem vynutitelný souhrn právních norem, které jsou přesně stanoveny a zároveň musejí být chráněny státní mocí.³

Pravidla chování se ale formují na základě určitých principů. Nabízí se definice, že právo je základem morálky, protože právě morálka udává společenská pravidla chování. Právo a morálka se shodují především v tom, že mají stejný účel, tedy regulaci chování lidí ve společnosti. Oba systémy tak přispívají k udržování stability a předvídatelnosti ve společnosti, protože poskytují jednotlivcům rámec očekávaného chování v opakujících se situacích. Zatímco obecná rovina jejich účelu je obdobná, při bližším pohledu se ukazují

¹ PELIKÁNOVÁ, I. *Morální aspekty práva a právní interpretace*. Bulletin advokacie 10/2010, s. 40.

² NOVÁKOVÁ, Zdenka. *Základy teorie práva*. Olomouc: Agentura Gevak, 2014. ISBN 978-80-86768-87-8, s. 8.

³ NOVÁKOVÁ, Zdenka. *Základy teorie práva*. Olomouc: Agentura Gevak, 2014. ISBN 978-80-86768-87-8, s. 3.

rozdíly v jejich konkrétním zaměření. Právo se opírá o institucionální zajištění a směřuje především k ochraně svobody, spravedlnosti, rovnosti a právní jistoty. Oproti tomu morálka klade důraz na rozvoj mezilidských vztahů a podporu individuální i společenské odpovědnosti. Právo tedy garantuje formální rámec společenského soužití, zatímco morálka působí jako etické vodítko, jehož účinnost není vynucována autoritou, ale svědomím jednotlivce. Tento rozdíl je v kontextu právní gramotnosti zásadní – zatímco znalost práva předpokládá orientaci ve formálně závazných pravidlech, morální povědomí se opírá o vnitřní hodnotový systém jedince.⁴ Společným znakem práva a morálky je i to, že „*nepochybně jsou jak právo, tak morálka normativními systémy.*“⁵ Právo ale disponuje oproti morálce jedinečnou vlastností, a to státním donucením. Právě tento atribut garantuje vysokou účinnost a ochranu. Efektivitu práva také zajišťuje fakt, že státnímu donucením se bez rozdílu nevyhne žádný občan v dané společnosti. Nejen tedy, že postihuje všechny stejně, ale vyskytuje se také v každé oblasti života ve společnosti.⁶ Právě tyto vlastnosti mohou z práva činit *univerzální normativní systém.*⁷ Důležité je ale uvědomit si, že každý takový *univerzální právní systém* je platný jen pro daný stát. Každá země má totiž jiná práva. Právo každého státu vyplývá z jeho kultury, která je výsledkem kulturní evoluce ve společnosti. Ta vede k formování morálních zásad ve společnosti, tedy nepsaných pravidel chování. Taková evoluce pak v civilizovaných společnostech vrcholí právě právním normativním systémem se všemi výše uvedenými vlastnostmi.⁸ Právo jako normativní systém se navíc od ostatních forem regulace chování liší především tím, že vychází z přesně vymezených právních pramenů. Tyto prameny jsou závazné pro všechny členy společnosti a musí být veřejně dostupné, aby se s nimi mohl každý občan seznámit. Právní normy jsou formulovány ve

⁴ HARVÁNEK, Jaromír. a kol.: *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-104-5, s. 55.

⁵ KOTULANOVÁ, Hana. *Právo a morálka*. Diplomová práce. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2011. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/lut08/?studium=489585;id=249285>, s. 29.

⁶ KOTULANOVÁ, Hana. *Právo a morálka*. Diplomová práce. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2011. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/lut08/?studium=489585;id=249285>, s. 11.

⁷ CÍSAŘ, Tomáš. *Právo a morálka*. Diplomová práce. Brno: Právnická fakulta Masarykovi univerzity, 2009, s. 7.–19.

⁸ POSPÍŠIL, Leopold Jaroslav. *Etnologie práva: teze ke studiu práva z mezikulturní perspektivy*. Praha: Set out, 1997. ISBN 80-902058-4-4, s. 18.

specifických právních formách, jako jsou zákony, vyhlášky či nařízení, které musí být řádně publikovány ve sbírkách právních předpisů, jinak nemohou být považovány za účinné. Právě tato požadovaná transparentnost a systematizace norem je jedním ze základních znaků právního systému moderního státu a zajišťuje nejen právní jistotu, ale i rovnost všech občanů před zákonem.⁹

Vzhledem k tomu, že Česká republika již více než čtvrt století funguje jako demokratický právní stát, je nezbytné poukázat na skutečnost, že její právní systém je pevně zakotven v demokratických principech. Tyto principy jsou vyjádřeny nejen v samotné Ústavě České republiky a Listině základních práv a svobod, ale také v celé řadě navazujících právních předpisů. Demokratické fungování státu je zároveň zajišťováno soustavou institucí, mezi něž patří státní zastupitelství, nezávislé soudy, výkonná a zákonodárná moc, policie či veřejnoprávní média. Tato institucionální struktura hraje klíčovou roli při ochraně práv, svobod a stability právního řádu.¹⁰

Z kapitoly vyplývá, že právo je komplexní normativní systém odlišující se od morálky zejména svou vymahatelností a institucionálním rámcem, přičemž jeho obsah je vždy formován kulturním a společenským kontextem.

1.1 Právní gramotnost

Tato podkapitola je obecně zaměřená na definici pojmu *gramotnost* a specificky na *právní gramotnost*, včetně jejich složek a významu. Dále představí klíčové kompetence, kterými by měl právně gramotný jedinec disponovat.

Dříve byla gramotnost chápána převážně jako schopnost číst a psát, tedy jako dovednost, která sloužila především ke komunikaci formou psaného textu. Postupem času však došlo k rozšíření tohoto pojmu i na další oblasti každodenního života, a především na aplikaci znalostí. V rámci dnešní definice gramotného jedince (v moderním státě) jsou tyto

⁹ HARVÁNEK, Jaromír. a kol.: *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-104-5, s. 57-58.

¹⁰ URBAN, Michal; HODYSOVÁ, Petra a KACZOR, Jan. *Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání*. 2015, s. 171

dovednosti označovány jako nedostačující.¹¹ Společnost začala pojem využívat i v jiných rovinách vzdělávání a momentálně se (nejen) po vzdělaných jedincích vyžadují dovednosti i praktické. Gramotnost tak s různými přídavnými jmény postupem času získala i mnoho dalších nových významů.¹² Nezbytnou výbavou člověka v občanské společnosti se tak stává i gramotnost funkční (jako je např. mediální, finanční, ICT gramotnost nebo právě ta právní), která je nezbytná v kontextu každodenního života, a také pro zapojení občana do společenského života. Tato uvedená spojení se používají všude tam, kde je potřeba klást důraz na fakt, že není dostačující znát jednotlivé pojmy bez kontextů, ale je důležité „porozumět jejich obsahu, chápat je v souvislostech a prakticky je v životě využívat.“¹³

Právní gramotnost tak zahrnuje porozumění právnímu jazyku, schopnost interpretace právních textů a následné adekvátní jednání. Nejde tedy pouze o znalost právních pojmů, ale i o schopnost aplikace získaných poznatků na konkrétní životní situace. Apeluje i na „schopnost uplatnit přesvědčení o tom, že má smysl (svá) práva vymáhat.“¹⁴ Právní gramotnost lze dále definovat mnoha způsoby. Jedna z možných definic popisuje právní gramotnost jako „schopnost porozumět slovům použitým v právním kontextu, vyvodit z nich [odpovídající] závěry, a posléze na základě těchto závěrů [přiměřeným způsobem] jednat.“¹⁵ Tato definice tvrdí, že právní gramotnost znamená schopnost rozumět právnímu jazyku a pojmům používaných v různých situacích, jako jsou zákony, smlouvy nebo úřední dokumenty. Zároveň zahrnuje dovednost správně z těchto informací vyvozovat smysl a

¹¹ ANANIADOU, Katerina. *21st century skills and competences: for new millennium learners in OECD countries*. Head of Publications Service OECD, 2009.

¹² SPILKOVÁ, Vladimíra, et al. *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. ISBN 978-80-87000-46-7. Dostupné z: http://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani11.pdf. s. 4.

¹³ SPILKOVÁ, Vladimíra, et al. *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. ISBN 978-80-87000-46-7. Dostupné z: http://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani11.pdf. s. 5.

¹⁴ URBAN, Michal; HODYSOVÁ, Petra a KACZOR, Jan. *Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání*. 2015. s. 172.

¹⁵ URBAN, Michal; HODYSOVÁ, Petra a KACZOR, Jan. *Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání*. 2015. s. 172.

důsledky, a nakonec se podle nich i odpovídajícím způsobem rozhodnout a jednat – například vědět, jak chránit svá práva, jak postupovat při podepisování smluv nebo co dělat při porušení zákona. Zjednodušeně řečeno, jde o to rozumět právním informacím, přemýšlet o nich a umět je využít v praxi.¹⁶ Podle těchto dovedností jsou definovány i kompetence týkající se čistě pojmu *gramotnost*, jak je uvedeno výše. Jiné definice právní gramotnosti ještě přidávají k výše zmíněným schopnostem nárok na orientaci v právních pramenech a um vyhledat právní pomoc v případě potřeby.¹⁷ Vzhledem k tomu, že právní gramotnost zahrnuje nejen porozumění právním normám, ale také dovednost na jejich základě jednat, představuje úroveň zvažované či reálně uskutečňované občanské angažovanosti také významný aspekt této kompetence.¹⁸

Závěrem lze říct, že právní gramotnost vyjadřuje funkční kompetenci zahrnující porozumění právním normám, schopnost jejich praktické aplikace a orientaci v právních zdrojích, což tvoří základní východisko pro výzkumnou část této práce.

1.1.1 Právní vědomí

Pojmy *právní gramotnost* a *právní vědomí* nelze zaměňovat, protože každý z nich symbolizuje něco jiného. Podkapitola se tak zabývá rozdíly mezi těmito pojmy a přibližuje význam právního vědomí.

V porovnání s právní gramotností je v českém prostředí právnímu vědomí věnováno více pozornosti. Právním vědomím se rozumí „*souhrn představ o právu a názorů na právo*“¹⁹, a to ať už jde o jednotlivce či o skupinu. Zahrnuje i vnímání toho, co je oprávněné či zakázané,

¹⁶ URBAN, Michal; HODYSOVÁ, Petra a KACZOR, Jan. *Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání*. 2015. s. 172-215. in ULIČNÝ, Ondřej. *Právní gramotnost tů SŠ/VŠ: Orientace v právu prostřednictvím výuky právních principů na gymnáziích*. Diplomová práce. Praha: UNIVERZITA KARLOVA Právnická fakulta, 2019, s. 18.

¹⁷ DOMBROVSKÁ, Michaela. *Právní gramotnost*. ITlib: informačné technológie a knižnice. 2019, č. 3, str. 63-66. ISSN 1336-0779. Dostupné: <https://itlib.cvtisr.sk/clanky/clanek3629/>

¹⁸ URBAN, Michal; HODYSOVÁ, Petra a KACZOR, Jan. *Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání*. 2015. s. 177.

¹⁹ KRUPOVÁ, T. *Právní vědomí – několik poznámek*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2015, č. 4. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Urbanova_Pravni_vedomi.pdf, s. 366–367.

a hodnotící soudy týkající se práva, lidského jednání a sociálních vztahů. Je to především uvědomění si samotné existence práva, aniž by to nutně znamenalo jeho detailní znalost. Jedná se tedy spíše o obecné povědomí o přítomnosti právního řádu, jeho závaznosti a vlivu na každodenní život jedince než systematické porozumění jednotlivým právním institutům a normám.²⁰ To znamená, že právní vědomí funguje jako nezávislý systém názorů na platné právo, odrážející obecné povědomí o právním systému a jeho hodnotách.

Právní vědomí je také pojmem komplexním, jehož obsah nelze redukovat pouze na znalost právních předpisů. V českém právním diskurzu je právní vědomí často vnímáno jako most mezi platným právem a skutečným chováním jednotlivců ve společnosti. Tato vazba je obousměrná – nejenže právní prostředí ovlivňuje jednotlivce, ale i jedinci formují právní kulturu dané společnosti.²¹ Ústavní soud ve svém nálezu (Pl. ÚS 77/06) připomíná, že zásada "*neznalost práva neomlouvá*", která zajišťuje právní jistotu a předvídatelnost, současně zavazuje stát učinit právo dostupným a srozumitelným. Právní vědomí tak obsahuje nejen znalosti práva, ale i postoje, hodnoty a schopnost rozlišovat mezi právním a protiprávním jednáním. Význam právního vědomí spočívá rovněž v tom, že přispívá k právně konformnímu chování občanů, přestože samotná znalost práva jeho dodržování nezaručuje. Ukazuje se tak, že právní vědomí je mnohvrstevnatý koncept, jehož rozvoj nelze oddělit od širších společenských, kulturních a institucionálních podmínek, v nichž se jednotlivci v právním státě pohybují.²²

1.2 Specifika úrovně myšlení mladých dospělých

Po vymezení právní gramotnosti je nutné porozumět i úrovni myšlení mladých dospělých, neboť právě tato skupina tvoří cílový vzorek žáků gymnázií.

²⁰ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C.H.BECK. 1995. str. 82. in KRUPOVÁ, T. *Právní vědomí – několik poznámek*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2015, č. 4. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Urbanova_Pravni_vedomi.pdf, s. 372–374.

²¹ KRUPOVÁ, T. *Právní vědomí – několik poznámek*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2015, č. 4. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Urbanova_Pravni_vedomi.pdf, s. 366.

²² KRUPOVÁ, T. *Právní vědomí – několik poznámek*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2015, č. 4. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Urbanova_Pravni_vedomi.pdf, s. 366–367.

Každá věková kategorie má svoji specifickou úroveň myšlení. Pokud by se právní gramotnost ověřovala u seniorské skupiny nebo u žáků vysokých škol, předpokládala by se u nich jiná úroveň právní gramotnosti. Mladé dospělé lze věkově zařadit do fáze dospívání, jež označujeme jako pozdní adolescenci, a trvá zhruba od 15 do 20 let.²³ Formuje se zde jejich osobnost i jejich společenské pozice. Jedná se o sociální mezník v jejich životech, kdy vrcholí profesní příprava pro život a očekává se nástup na další studia nebo do zaměstnání. Právě toto období směřuje k autonomii a proměně vztahů k rodičům a dosavadním autoritám. Jedinci se nachází v přechodu z období dospívání k dospělosti. V tomto věku se objevují i první krize rané dospělosti (tzv. krize 20letých, čtvrtživotní krize) která probíhá mezi 17. a 26. rokem života.²⁴ V tomto období dochází k hlubšímu sebeuvědomění jedince, který je odpovědný za sebe sama.²⁵ S tímto obdobím je často spojena i ekonomická samostatnost jedince, tedy schopnost zajišťovat si vlastní finanční prostředky a hospodařit s nimi, a zároveň přiznání širšího spektra občanských a právních oprávnění, jako je například volební právo či právní způsobilost k právním úkonům, které jsou v rámci vývojové psychologie i právní teorie chápány jako klíčové mezníky vstupu do dospělosti.²⁶ Záleží ale i na sociální skupině, v níž se mladý dospělý nachází, protože i ta významně ovlivňuje formování hodnot jedince, postojů i zájmů. Rodina, vrstevníci či školní prostředí utvářejí vnímání norem a pravidel, včetně vztahu k právu.²⁷ Tyto vlivy tak mohou zásadně ovlivnit míru právní gramotnosti jedince a ochotu s právními informacemi aktivně pracovat. Mimo nabytí znalostí a dovedností má adolescent spoustu dalších složek, se kterými se v tomto

²³ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0. s. 370.

²⁴ Autorka zde bere v úvahu, že ne všichni obyvatelé České republiky v uvedené specifikaci úrovně myšlení mladých dospělých jsou žáci středních škol.

²⁵ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 9788026207146. s. 438.

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0. s. 371.

²⁷ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 9788026207146. s. 419-420.

věku musí vypořádat, jako je tělesná schránka, sociální hodnoty nebo vyjádření identity.²⁸ Dospívající je zároveň schopen uvažovat hypoteticky a hledat různé možnosti řešení problémů, které jsou před něj postaveny. Zároveň dokáže přemýšlet abstraktně. Tedy novými kreativními způsoby. Mladý dospělý již ovládá deduktivní myšlení. Poznávání přesahuje i do oblasti, se kterou nemá daný jedinec žádnou zkušenost.²⁹ V tomto věkovém období se rozvíjí i „*schopnost interpretovat pozorované výsledky v kontextu logicky možných závěrů*.“³⁰ Jedná se tedy o velký skok v souvislosti s rozvojem formálně logických operací i schopností řešit je kreativně. Dochází k velkému pokroku ve zpracování informací a řešení problémů. Upevňují se tedy kompetence absolutně stěžejní pro tuto věkovou skupinu, a to schopnost kritického myšlení. Zároveň se zde vyskytuje intenzivní emoční labilita, snížená sebekontrola a zvýšená náchylnost k rizikovému chování.³¹ I proto je důležité u adolescentů dbát na jejich funkční gramotnost.³² Tato podkapitola zdůrazňuje, že myšlení mladých lidí má svá specifika, která jsou formována řadou vnějších i vnitřních faktorů. Jejich podrobné vymezení je nezbytné, neboť právě tato věková skupina tvoří cílový vzorek respondentů výzkumného šetření.

2 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

Druhá kapitola této práce je věnována Rámcovému vzdělávacímu programu. V podkapitolách se zkoumají klíčové kompetence, jež jsou uvedeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia (dále jen RVP G) a jejich souvislost s právní gramotností.

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0. s. 377.

²⁹ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0. s. 379.

³⁰ VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0. s. 380.

³¹ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 9788026207146. s. 430-432.

³² Specifikovanou v podkapitole 1.1 Právní gramotnost.

RVP G představuje základní kurikulární dokument, který stanovuje obecně závazné rámce pro střední vzdělávání v České republice. Jeho vznik vychází ze strategických cílů státní kurikulární politiky a je výsledkem práce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které jej vytvořilo jako nástroj pro modernizaci a zkvalitnění vzdělávání. Hlavním smyslem tohoto dokumentu je definovat závazné cíle, obsah a očekávané výstupy gymnazijního vzdělávání, a to s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí, jako je například kritické myšlení, schopnost spolupráce nebo sociální odpovědnost.³³

RVP G je vytvořen ve dvou úrovních – státní Rámcový program (dále jen RVP) a školní (neboli Školní vzdělávací program dále jen ŠVP). Státní úroveň určuje základní rámec, zatímco každá škola vytváří vlastní ŠVP, který musí být s RVP v souladu a zároveň reflektovat specifika dané školy. ŠVP jsou povinny se řídit RVP a uzpůsobovat jim profil svého absolventa. Dokument tak plní důležitou funkci standardizační i rozvojovou a stanovuje minima, ale zároveň nechává prostor pro kreativitu a profilaci jednotlivých škol.³⁴ Strategickým cílem RVP G je podpořit kompetenčně orientovaný přístup ve vzdělávání, který upřednostňuje schopnost žáků uplatňovat vědomosti v reálném životě. Důraz je kladen nejen na samotný obsah výuky, ale i na formy, metody a průřezová témata formativního charakteru, jako jsou environmentální výchova, mediální výchova či výchova demokratického občana.³⁵ Tyto složky výrazně podporují rozvoj právní gramotnosti žáků, neboť propojují teoretické poznatky se společenským kontextem a každodenní praxí.³⁶ Dokument rovněž zohledňuje dlouhodobé cíle vzdělávací politiky Evropské unie, mezi něž patří mimo jiné posilování občanských kompetencí a podpora demokratického vědomí. V tomto smyslu RVP G plní klíčovou roli ve výchově mladých lidí k odpovědnému občanství,

³³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 4.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 6-8.

³⁶ viz podkapitola 1.1 Právní gramotnost

včetně schopnosti rozumět právu, vnímat jeho společenský význam a umět jej aplikovat v praktickém životě.³⁷

Charakteristika gymnazijního vzdělání se vymezuje nabytím klíčových kompetencí, a klade si za cíl obohatit žáka o všeobecný přehled. V rámci základních principů tohoto dokumentu je uvedeno: „RVP G zařazuje jako závaznou součást vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi „³⁸ V tomto vymezení se pod pojmem výrazně formativní funkce řadí hlavní téma RVP G, a tím je rozvoj osobnosti žáků, podpora **kritického myšlení**, morálních hodnot a sociální odpovědnosti. Naopak průřezovými tématy se myslí taková, která propojují různé vzdělávací oblasti. Příkladem je mediální výchova kombinovaná s tématem environmentální výchovy nebo jiným.³⁹

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G) tedy hraje důležitou roli v definování obecného rámce vzdělávání na gymnáziích. Tento dokument tak formuluje nejen znalostní obsah, ale i způsob jeho propojování, a to v souvislosti s jinými informacemi a jejich využití v praxi.

2.1 Klíčové kompetence RVP G a právní gramotnost

Tato podkapitola představuje RVP G jako kurikulární dokument. Soustředí se na vybrané očekávané výstupy z podkapitoly RVP G *Člověk a společnost*, které se týkají oboru právo. Tyto očekávané výstupy pak propojuje s klíčovými kompetencemi, které RVP G v úvodu prezentuje.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia vychází z „*nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění*

³⁷ FRYČ, Jindřich; MATUŠKOVÁ, Zuzana; KATZOVÁ, Pavla; KOVÁŘ, Karel; BERAN, Jaromír et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4, s. 18.

³⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 6.

³⁹ Tamtéž.

získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě“.⁴⁰ Tento výrok je uveden v samotné definici RVP G, a shoduje se s již uvedenými kompetencemi.⁴¹

Vzdělávací oblast *Člověk a společnost*, do kterého spadá zkoumaný obor práva, dle RVP G směřuje k formování občanské a sociální identity žáků prostřednictvím porozumění komplexním společenským, historickým a kulturním jevům. Jejím cílem je vybavit žáky dovednostmi orientovat se ve společnosti, chápat aktuální dění v historickém kontextu a analyzovat společenské jevy s důrazem na příčinné a důsledkové vztahy.⁴² Vzdělávání klade důraz na hodnotovou orientaci, etické uvažování, respekt k lidským právům a rovnosti, včetně podpory demokratických principů, mediální gramotnosti a *právního povědomí*. Žáci jsou vedeni k odpovědnému jednání ve veřejném prostoru jak fyzickém, tak digitálním, k rozpoznávání manipulativních strategií a k aktivní participaci na veřejném životě. Zvláštní důraz je kladen i na vědomou reflexi vlastního chování, respektování různých hodnotových systémů a rozvoj kritického myšlení jako základu pro aktivní občanství.⁴³

Ke každému tematickému okruhu je vedle očekávaných výstupů také uvedeno učivo, které je k jednotlivým tématům formulováno tak, aby jasně vymezovalo, jaký obsah a rozsah poznatků se od žáků očekává. V každém tematickém okruhu je tedy explicitně specifikováno, co by měl žák znát a jaké souvislosti chápat. Podkapitola *Člověk a společnost* obsahuje téma *Občanský a společenský základ*. Právě z této podkapitoly je čerpán základ pro tuto práci, jelikož obsahuje předpoklad znalostí pro obor právo. Vybrány jsou však okruhy

⁴⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 4.

⁴¹ Viz podkapitola 1.1 Právní gramotnost

⁴² MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 38.

⁴³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 40.

práva jako je *Občan ve státě*, *Občan a práva* a *Mezinárodní vztahy, globální svět*.⁴⁴ Ostatní oblasti se týkají jiných oborů, které jsou v rámci RVP G do tématu *Občanský a společenský základ* zahrnuty.

Občan ve státě – dle tohoto okruhu má žák v souladu s očekávanými výstupy umět porovnat různé formy vlády, a to i ty historické. Rozumí funkci ústavy a jejího vlivu na státní strukturu. Umí vyložit rozdělení státní moci na tři nezávislé složky a dokáže odlišit demokratické systémy od těch nedemokratických, přičemž porovnává postavení občana v těchto režimech. Seznámí se s konceptem politického pluralismu, identifikuje projevy extremismu a chápe jejich rizika pro společnost. Osvojí si způsoby občanské participace, včetně volebních procesů, a je veden k efektivnímu komunikování se státními institucemi (jako jsou například úřady) při řešení záležitostí veřejného zájmu. Dále se učí obhajovat a respektovat lidská práva, rozpoznávat projevy korupce, analyzovat její příčiny a uvědomovat si možné důsledky pro společnost.⁴⁵

Integrace klíčových kompetencí RVP G do očekávaných výstupů z okruhu *Občan ve státě* by měla žákům pomoci získat hlubší porozumění státních a politických struktur. Prostřednictvím *kompetence k učení* se žáci učí plánovat a organizovat studium, což jim pomáhá efektivně si osvojit znalosti o právním státě.⁴⁶ *Kompetence k řešení problémů* je rozvíjena osvojením si způsobů občanské participace a volebních procesů s nimi spojenými. *Komunikativní kompetence* se posiluje skrze přípravu na styk se státními institucemi při řešení občanských záležitostí. *Sociální a personální kompetence* jsou podporovány aktivní účastí žáků na přispívání k řešení záležitostí týkajících se nejen

⁴⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 40-41.

⁴⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 40.

⁴⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 7.

veřejného zájmu, ale i zájmu osobního.⁴⁷ V rámci osvojení lidských práv a vybízení k uvážlivému vystupování proti jejich porušování, ať už v zájmu vlastním či v zájmu druhých, jsou integrovány *kompetence občanské*. Skrze seznámení žáka s podstatou českého státu, fungujícího na principu tržní ekonomiky, se integrují *kompetence k podnikavosti*.⁴⁸ *Kompetence digitální* jsou v tomto okruhu zahrnuty minimálně.⁴⁹

Občan a právo – v tomto tematickém okruhu se žáci učí rozlišovat mezi morálními a právními normami a chápat účel sankcí při jejich porušení. Seznamují se s orgány vydávajícími právní předpisy a s jejich uveřejňováním. Žáci rozlišují mezi fyzickými a právními osobami. Dále získávají znalosti o vzniku a zániku důležitých právních vztahů jako je vlastnictví, pracovní poměr či manželství. Žáci si uvědomují důsledky neznalosti smlouvy včetně jejich všeobecných podmínek a umí je demonstrovat i na příkladu. Také rozlišují případy řešené v občanském a trestním řízení.⁵⁰ Chápou rozdíl mezi trestným činem a přestupkem, včetně podmínek trestní odpovědnosti a možných postihů. Orientují se v činnostech základních orgánů právní ochrany, a vědí, na které se obrátit s konkrétními právními záležitostmi. V neposlední řadě se učí ve svém jednání respektovat platné právní normy.⁵¹

⁴⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 8.

⁴⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 9.

⁴⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 10.

⁵⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 40.

⁵¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 41.

Integrace klíčových kompetencí RVP G do výše uvedených očekávaných výstupů z tohoto tematického okruhu umožňuje žákům získat hlubší porozumění právním normám a jejich aplikaci v každodenním životě a také orientaci v různých právních řízeních. Vzhledem k tomu, že žák se umí (dle očekávaných výstupů) orientovat v právních předpisech, rozvíjí tím *kompetenci k učení*, která zahrnuje efektivní vyhledávání a zpracování informací z validních zdrojů.⁵² Tím, že žák na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy a jejich podmínek, rozvíjí *kompetenci k řešení problémů*, protože identifikuje právní rizika, analyzuje jejich dopady a zvažuje možné varianty řešení. Tím, že žák rozlišuje náplň činností orgánů právní ochrany a zná situace, kdy se na ně lze obracet, rozvíjí *komunikativní kompetenci* zejména v oblasti praktické komunikace s institucemi. Učí se, jak efektivně předat relevantní informace a orientovat se v úředním styku. Respektováním platných právních norem ve svém jednání žák rozvíjí *sociální a personální kompetence*, protože si uvědomuje odpovědnost za své chování ve vztahu k druhým i k sobě a svoje jednání mu přizpůsobuje.⁵³ *Občanská kompetence* je posilována tím, že se žáci učí respektovat platné právní normy a uvědomují si důsledky jejich porušování, což je klíčové pro odpovědné občanství. Schopnost žáka rozlišit fyzickou a právnickou osobu a uvést jejich příklady napomáhá rozvoji *kompetence k podnikavosti*, protože rozšiřuje jeho orientaci v právních aspektech podnikání a v základní struktuře ekonomických vztahů. Tím získává potřebný přehled pro informovaná rozhodnutí o profesní dráze či zapojení do veřejného a

⁵² MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 7.

⁵³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 8.

hospodářského života.⁵⁴ *Digitální kompetence* se rozvíjí využíváním digitálních zdrojů pro získávání a ověřování právních předpisů.⁵⁵

Mezinárodní vztahy, globální svět – dle očekávaných výstupů z tohoto okruhu dokáže žák objasnit důvody evropské integrace i zhodnotit její význam pro vývoj Evropy. Rozumí funkcím jednotlivých institucí EU a zná některé jejich činnosti. Žák také umí zhodnotit vliv členství států v EU na každodenní život občanů, rozvíjí nejen znalostní základ, ale především dovednosti, které mu umožňují aktivně se orientovat v mezinárodním prostředí. Při uvádění příkladů, jak lze uplatňovat práva v rámci EU, nebo při rozlišení činností mezinárodních organizací, posiluje svou schopnost vnímat propojenost světa a roli České republiky v globálním kontextu. Žák dovede identifikovat instituce pomáhající občanům v zahraničí. Také je schopen posoudit projevy globalizace, a umí uvést příklady současných globálních problémů. Zároveň dokáže analyzovat jejich příčiny a uvědomovat si i hrozící dopady.⁵⁶

Integrace očekávaných výstupů výše zmíněného tematického okruhu do klíčových kompetencí RVP G umožňuje žákům získat porozumění procesům evropské integrace a globalizace. Schopnost žáka posoudit projevy globalizace, uvést příklady globálních problémů, analyzovat jejich příčiny a domýšlet důsledky naplňuje *kompetenci k učení*, protože tento proces vyžaduje samostatné vyhledávání, třídění a interpretaci informací. Učení v takovéto situaci nepředstavuje pouhé přijímání hotových poznatků, ale jedná se o aktivní budování porozumění na základě vlastních úvah a souvislostí, které si žák sám vytvoří.⁵⁷ Pokud dokáže uvést příklady institucí, na něž se může obrátit v případě problémů

⁵⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 9.

⁵⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 10.

⁵⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 41.

⁵⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 7.

při pobytu v zahraničí, rozvíjí tím *kompetenci k řešení problémů*, neboť se učí identifikovat konkrétní životní situaci, zvolit vhodný postup a využít dostupné prostředky k jejímu zvládnutí. Očekávaný výstup schopnosti obrátit se na příslušné instituce v případě problému při pobytu v zahraničí se váže i na *komunikativní kompetenci*, neboť je žák v dané situaci motivován k samostatnému jednání. Tím, že žák objasní důvody evropské integrace a posoudí vliv začlenění státu do Evropské unie na každodenní život občanů, rozvíjí *sociální a personální kompetence*, protože reflektuje, jak širší společenské procesy ovlivňují život jednotlivce i jeho okolí v kontextu společného evropského prostoru.⁵⁸ Žákovy znalosti činností významných mezinárodních organizací a schopnost vysvětlit jejich vliv na chod světového společenství rozvíjí jeho *občanskou kompetenci*, protože chápe propojenost států a význam aktivní účasti České republiky na mezinárodní úrovni. Dovednost žáka uvést příklady uplatňování práv fyzických a právnických osob v rámci EU přispívá k rozvoji *kompetence k podnikavosti*, protože vede k porozumění právnímu prostředí a možnostem, které Evropská unie nabízí pro vlastní iniciativu, profesní rozvoj i podnikatelské aktivity.⁵⁹ Posuzování projevů globalizace, uvádění příkladů globálních problémů a analýzy jejich příčin a důsledků rozvíjí *digitální kompetenci* žáka, protože při tomto procesu pracuje s aktuálními informacemi, získanými i z digitálních zdrojů, které se učí nejen vyhledávat, ověřovat, ale i kriticky zpracovávat.⁶⁰

Závěrem lze říci, že v RVP G se nachází klíčové kompetence, které při propojení s vybranými očekávanými výstupy naplňují definici právní gramotnosti.⁶¹ Tyto poznatky tvoří důležitý teoretický základ pro navazující výzkumnou část práce.

⁵⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 8.

⁵⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 9.

⁶⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 10.

⁶¹ Viz podkapitola 1.1 Právní gramotnost

3 Vzdělávací systém na gymnáziích v ČR

Tato kapitola přibližuje strukturu a specifika vzdělávacího systému gymnázií v České republice. Dochází zde ke kategorizaci různých typů gymnázií, jejich vzdělávacích cílů a organizačního rámce, ve kterém fungují. Zvláštní pozornost je věnována postavení rámcových a školních vzdělávacích programů, které určují obsah a formu vzdělávání na gymnáziích.

Gymnázia v České republice představují klíčový pilíř systému středního všeobecného vzdělávání, jehož hlavním cílem je rozvoj širokého spektra vědomostí, dovedností a kompetencí napříč humanitními i přírodovědnými obory, a především příprava žáků na vysokoškolské studium. Gymnázia zároveň usilují o formování kulturně a občansky uvědomělých jedinců s kritickým myšlením a schopností samostatného úsudku.⁶² Gymnaziální vzdělávání je právě spojeno s vysokou mírou úspěšnosti při přechodu na vysoké školy a v České republice je tradičně spojováno s vyšší úrovní studijních výsledků.⁶³

V českém vzdělávacím systému existují tři základní typy gymnázií – čtyřletá, šestiletá a osmiletá, která se liší zejména délkou studia a okamžikem nástupu. Čtyřletá gymnázia jsou určena absolventům základní školy po ukončení devátého ročníku, zatímco víceletá gymnázia (šestiletá a osmiletá) umožňují nástup již po dokončení sedmého nebo pátého ročníku základní školy.⁶⁴ Gymnázia představují samostatný obor vzdělání v souladu s nařízením vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání.⁶⁵

⁶² MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 7-9.

⁶³ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Výroční zpráva České školní inspekce 2023/2024* [online]. Praha: ČŠI, 2024 [cit. 2025-03-10]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2024/Vyrocní_zprava_CSI_2023_2024/html5/index.html?pn=129, s. 136.

⁶⁴ NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČR. *Gymnázia*. Praha: NPI ČR, 2021. [cit. 2025-03-28]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/gymnazia.html>

⁶⁵ Tamtéž.

Vzdělávací programy gymnázií jsou strukturovány na základě Rámcových vzdělávacích programů (RVP), které stanovují obecné cíle, obsah a podmínky vzdělávání. Čtyřletá gymnázia a vyšší stupeň víceletých gymnázií se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia (RVP G). Nižší stupeň víceletých gymnázií využívá Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV).⁶⁶

Ukončení gymnazijního vzdělání je v České republice podmíněno úspěšným složením maturitní zkoušky, která se skládá ze společné (státní) a profilové (školní) části. Státní část ověřuje znalosti z českého jazyka a literatury a volitelného předmětu (matematika nebo cizí jazyk), zatímco profilová část reflektuje zaměření školy.⁶⁷ Právě tato profilová část zkoušky může obsahovat i tematický okruh Člověk a společnost pod kterým je obor práva dle RVP G zahrnut. Složení maturitní zkoušky je i podmínkou pro nástup na vysoké školy. Ostatně gymnázia mají za cíl připravovat žáky na nadcházející terciální studia.⁶⁸

3.1 Právní gramotnost na gymnáziích

V této podkapitole je specifikován význam právní gramotnosti v prostředí gymnaziálního vzdělávání a jejího postavení v rámci předmětu Základy společenských věd. Podkapitola zároveň upozorňuje na limity současné výuky práva a akcentuje potřebu propojení teoretických znalostí s praktickými dovednostmi.

Ideálním cílem aktivit zaměřených na rozvoj právní gramotnosti by mělo být její zlepšení nebo alespoň udržení napříč celou populací. Žáci středních škol zastupují specifickou a strategicky významnou skupinu populace, u níž lze rozvoj právní gramotnosti cíleně podpořit s vyšší efektivitou než u jiných věkových vrstev.⁶⁹ K 31. prosinci 2023 žilo v České

⁶⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. RVP – Rámcové vzdělávací programy. Praha: MŠMT, 2024 [cit. 2025-03-20]. Dostupné z: <https://edu.gov.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

⁶⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Ukončování vzdělávání maturitní zkouškou. Praha: MŠMT, 2024. [cit. 2025-03-28]. Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ukoncovani-vzdelavani-maturitni-zkouskou>

⁶⁸ NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČR. Gymnázia. Praha: NPI ČR, 2021. [cit. 2025-03-28]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/gymnazia.html>

⁶⁹ ULIČNÝ, Ondřej. Právní gramotnost studentů SŠ/VŠ: Orientace v právu prostřednictvím výuky právních principů na gymnáziích. Diplomová práce. Praha: UNIVERZITA KARLOVA Právnická fakulta, 2019, s. 18.

republiky přibližně 546 300 osob ve věku 15–19 let, což odpovídá přibližně 5 % celkové populace. Tento podíl mírně vzrostl oproti předchozím letům, a to navzdory pokračujícímu stárnutí obyvatelstva, částečně i vlivem migračních pohybů, zejména příchodu mladých lidí z Ukrajiny v roce 2022.⁷⁰ Formální vzdělávání bylo odborníky vyhodnoceno jako klíčová oblast pro cílené zvyšování právní gramotnosti výše zmíněné věkové skupiny, jelikož jím v určité míře projde každý jednotlivec a více než 90 % mladých lidí absolvuje i střední školu.⁷¹ Díky široké síti škol a silnému vlivu státu na vzdělávací systém, který se uplatňuje i vůči soukromým institucím, existují vhodné podmínky pro zavádění inovací ve výuce práva. Žáci středních škol tak představují skupinu, u níž lze efektivně a systematicky rozvíjet právní gramotnost na rozdíl od dospělých, kteří již formálním vzděláváním prošli, a tento nástroj podpory právní gramotnosti je pro ně méně přístupný.⁷²

Právní gramotnost představuje zásadní součást **všeobecného** vzdělání, neboť umožňuje jednotlivci orientovat se v právním systému, chápat svá práva a povinnosti a v neposlední řadě aktivně participovat na veřejném životě a právě gymnázia se všeobecnému vzdělávání věnují.⁷³ Na gymnáziích, která jsou tradičně orientována na přípravu ke studiu na vysoké škole a na formování kulturně a společensky uvědomělého jedince, má právní vzdělávání své specifické postavení.⁷⁴ Výuka práva na gymnáziích v České republice je obvykle realizována v rámci předmětu Základy společenských věd (ZSV), někdy také označovaného

⁷⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Aktuální populační vývoj v kostce*. Praha: ČSÚ, 2024 [cit. 10. 4. 2025]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

⁷¹ URBAN, Michal; HODYSOVÁ, Petra a KACZOR, Jan. Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání, s. 189.

⁷² URBAN, Michal; HODYSOVÁ, Petra a KACZOR, Jan. Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání, s. 198-199.

⁷³ DOMBROVSKÁ, Michaela. *Právní gramotnost*. ITlib: informačné technológie a knižnice. 2019, č. 3, str. 63-66. ISSN 1336-0779. Dostupné: <https://itlib.cvtisr.sk/clanky/clanek3629/>, s. 63.

⁷⁴ NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČR. *Gymnázia*. Praha: NPI ČR, 2021. [cit. 2025-03-28]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/gymnazia.html>

jako Občanský a společenskovední základ. Právo je zde součástí tematických celků, které zahrnují také základy politologie, ekonomie, filozofie nebo sociologie.⁷⁵

Nejúčinnějším způsobem osvojení právních principů je jejich zařazení do dlouhodobé a systematické výuky. Přestože existuje možnost jejich začlenění i do neformálního vzdělávání, autoři studie *Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání* upozorňují, že z hlediska plošného dopadu je nejvhodnější soustředit se na oblast středoškolského vzdělávání, které nabízí největší potenciál pro cílený rozvoj právní gramotnosti.⁷⁶ Ale na nedostatečnost výuky práva na středních školách dlouhodobě upozorňují i odborníci z právní praxe a akademického prostředí.⁷⁷ Jak uvádí advokátka a bývalá ministryně spravedlnosti JUDr. Daniela Kovářová, právní negramotnost mladých lidí má přímý dopad na počet soudních sporů, exekucí či právních pochybení, kterým by se dalo předejít, pokud by se právo vyučovalo srozumitelněji, kontextuálně a především interaktivně.⁷⁸ Propojení teorie s praktickými aplikacemi má zásadní význam pro efektivní osvojování nejen právních pojmů u žáků.⁷⁹ Osvojení (právních) definic tedy nestačí – žák musí být schopen aplikovat nejen právní znalosti v kontextu každodenních situací, kriticky je vyhodnotit a jednat podle nich.⁸⁰

⁷⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf

⁷⁶ URBAN, Michal; HODYSOVÁ, Petra a KACZOR, Jan. *Právní gramotnost mladých lidí v České republice a role vzdělávání*.

⁷⁷ SUCHARDA, Vojtěch. *Výuka práva na školách není efektivní, pomohly by příklady z praxe*. Online. 5.8.2021. [cit. 2025-03-10]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/08/05/odbornici-se-shodli-ze-vyuka-prava-na-skolach-neni-efektivni-pomohly-by-priklady-z-praxe/>

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ PETTY, Geoffrey a FOLTÝN, Jiří. *Moderní vyučování*. Šesté, rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4, s. 34.

⁸⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 7.

4 Alternativní přístupy a klasické vzdělávací metody

V následujících dvou podkapitolách se práce věnuje přístupům k výuce s ohledem na rozvoj právní gramotnosti na gymnáziích. První část představuje alternativní vzdělávací metody, které akcentují propojení teorie s praxí, včetně konkrétních příkladů projektů realizovaných v českém prostředí. Druhá část se zaměřuje na klasické metody výuky a jejich charakteristiku, přičemž reflektuje jejich místo v současném vzdělávacím procesu, zejména při výuce právních témat.

4.1 Alternativní přístupy ke vzdělávání s ohledem na právní gramotnost

Rozšiřující se diskuse o efektivitě výuky v posledních letech vede k hledání nových metod, které by vhodně doplnily nebo částečně nahradily tradiční, převážně frontální formy výuky. Tradiční metody, přestože mají své opodstatnění zejména v oblasti předávání základních znalostí, bývají v některých případech kritizovány za svou jednostrannost a menší prostor pro aktivní zapojení žáků.⁸¹ Alternativní přístupy, vycházející z konstruktivistického pojetí učení, proto nabízejí větší důraz na činnostní, kooperativní nebo problémově orientované učení, které umožňuje hlubší porozumění látce skrze vlastní zkušenost žáka a zapojení do výukového procesu.⁸² Tento přístup ke vzdělávání předpokládá, že žáci nejsou pasivními příjemci informací, ale aktivními tvůrci vlastního poznání.⁸³

V kontextu výuky právní gramotnosti na gymnáziích se jako efektivnější jeví metody, které právě staví na aktivitě žáků, propojují právní teorie s konkrétními životními situacemi a umožňují praktické ukotvení znalostí.⁸⁴ Tyto alternativní přístupy čerpají právě z konstruktivistického pojetí učení, které žákům umožňuje objevovat, zkoumat a reflektovat učivo na základě vlastních zkušeností a řešení problémových situací, přičemž zásadní roli

⁸¹ KALHOUS, Zdeněk a OBST, Otto. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X, s. 25-27.

⁸² PETTY, Geoffrey a FOLTÝN, Jiří. *Moderní vyučování*. Šesté, rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4, s. 34-35.

⁸³ KALHOUS, Zdeněk a OBST, Otto. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X, s. 25-27.

⁸⁴ PETTY, Geoffrey a FOLTÝN, Jiří. *Moderní vyučování*. Šesté, rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4, s. 35.

hraje komunikace a diskuse nad různými postoji.⁸⁵ Využití metod jako jsou simulace soudních procesů, případové studie nebo projektová výuka se ukazuje jako efektivní nástroj nejen pro hlubší porozumění právnímu obsahu, ale rovněž pro rozvoj klíčových kompetencí, zejména kritického myšlení, schopnosti argumentace či spolupráce.⁸⁶

Významným příkladem, který se této činnosti věnuje, je projekt **Street Law**, realizovaný Právnickou fakultou Univerzity Karlovy, který představuje inovativní přístup k právnímu vzdělávání. Propojuje teoretické znalosti studentů práv s praktickou výukou na středních školách. V rámci tohoto programu studenti právnické fakulty absolvují úvodní didaktickou přípravu a následně vedou interaktivní lekce pro středoškoláky, zaměřené na praktické aspekty práva a jeho aplikaci v každodenním životě. Metodika výuky klade důraz na aktivní zapojení žáků prostřednictvím diskusí, řešení modelových situací a simulovaných soudních jednání.⁸⁷ Projekt tak systematicky rozvíjí právní povědomí žáků středních škol prostřednictvím interaktivní výuky vedené vysokoškolskými studenty práv.⁸⁸

Podobně je strukturován i projekt **Advokáti do škol**, zaštiťovaný Českou advokátní komorou, který představuje iniciativu, jejímž cílem je přiblížit právo žákům středních škol prostřednictvím přímého kontaktu s praktikujícími právníky. Ti do výuky vstupují jako hosté a diskutují s žáky o právních otázkách, s nimiž se mohou v každodenním životě setkat. Lekce jsou zaměřeny na praktické aspekty práva, včetně práv spotřebitelů, trestního práva, základních práv a povinností občanů, a často obsahují i simulace právních situací nebo diskuse nad konkrétními kazuistikami.⁸⁹

⁸⁵ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, s. 91-92.

⁸⁶ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, s. 112.

⁸⁷ STREET LAW. *Street Law v 700 slovech* [online]. Praha: streetlaw.eu, 2024 [cit. 2025-03-29]. Dostupné z: <https://streetlaw.eu/street-law-v-700-slovech/>

⁸⁸ ULIČNÝ, Ondřej. *Právní gramotnost studentů SŠ/VŠ: Orientace v právu prostřednictvím výuky právních principů na gymnáziích*. Diplomová práce. Praha: UNIVERZITA KARLOVA Právnická fakulta, 2019, s. 45.

⁸⁹ SUCHARDA, Vojtěch. *Výuka práva na školách není efektivní, pomohly by příklady z praxe*. Advokátní deník [online]. 5. 8. 2021 [cit. 2025-03-30]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/08/05/odbornici-se-shodli-ze-vyuka-prava-na-skolach-neni-efektivni-pomohly-by-priklady-z-praxe/>

Iniciativa **Právo pro každý den** realizovaná ve spolupráci s občanským sdružením AISIS představuje dlouhodobý vzdělávací program, jehož cílem je rozvíjet právní orientaci a posilovat právní povědomí žáků základních a středních škol prostřednictvím praktických životních situací. Program se zaměřuje na témata jako práva a povinnosti občanů, fungování úřadů, právní odpovědnost mladistvých, spotřebitelské vztahy nebo řešení konfliktů. Důraz je také kladen na aktivní zapojení žáků, diskusi a řešení modelových případů, což napomáhá propojení teorie s reálným životem a posiluje schopnost mladých lidí orientovat se v běžném právním prostředí.⁹⁰

4.2 Klasické vzdělávací metody

Klasické neboli tradiční výukové metody představují základní pilíř vzdělávacího procesu, založený na přímém předávání poznatků od učitele směrem k žákům. Typické jsou především svou strukturou, kde učitel dominuje jako autorita. Tento způsob výuky klade důraz na reprodukci poznatků, jasné strukturování učiva a efektivní řízení výuky ze strany učitele.⁹¹ Tato reprodukce poznatků se může týkat i oboru práva. Typické jsou pro ni slovní formy výuky jako jsou zejména výklad, přednáška, popis a vyprávění a je realizována především ve frontální organizaci výuky.⁹² Učitel v tomto modelu vystupuje jako hlavní zdroj informací, zatímco žák přijímá předkládané poznatky pasivní formou. I přes nižší míru interaktivity jsou tyto metody stále široce využívány, a to zejména díky své časové úspornosti a schopnosti zprostředkovat velké množství informací větším skupinám žáků.⁹³ Tyto postupy zahrnují převážně metody slovní, které zahrnují přístupy monologické, dialogické, písemné práce a práce s učebnicí, knihou či jiným textovým materiálem.⁹⁴ Součástí klasických metod jsou i názorně-demonstrační formy výuky – práce s obrazovým

⁹⁰ AISIS. *Právo pro každý den* [online]. 2017 [cit. 2025-03-30]. Dostupné z: <https://www.aisis.cz/pravo-pro-kazdy-den/>

⁹¹ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody tradičního vyučování*. Online. [cit. 2025-03-11]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/15015/VYUKOVE-METODY-TRADICNIHO-VYUCOVANI.html>

⁹² MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, s. 53.

⁹³ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, s. 55.

⁹⁴ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody tradičního vyučování*. Online. [cit. 2025-03-11]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/15015/VYUKOVE-METODY-TRADICNIHO-VYUCOVANI.html>

materiálem, pokusy, modely či pozorování.⁹⁵ Patří sem rovněž praktické metody zaměřené na nácvik a procvičování dovedností. I přes nižší míru interaktivity tyto přístupy poskytují žákům pevný rámec pro osvojení základního učiva, což je důležité zejména ve velkých skupinách či při výuce náročnějších teoretických obsahů.⁹⁶ Klasické výukové metody patří k těm nejvyužívanějším v českém prostředí i proto, že vychází ze zvyklostí v kontextu evropské a převážně tuzemské kultury.⁹⁷ Vyučující stráví méně času přípravou a může vést výuku pro velké množství studentů. Toto tvrzení se dá jednoduše demonstrovat ve velkých aulách vysokých škol.⁹⁸

Tato kapitola se věnovala srovnání klasických a alternativních přístupů k výuce ve vztahu k rozvoji právní gramotnosti, kdy tradiční metody zdůrazňují systematické předávání učiva a stabilní rámec výuky, zatímco alternativní přístupy kladou větší důraz na aktivní zapojení žáků a propojení teorie s praxí. V rámci výuky práva na gymnáziích mohou interaktivní formy výuky, jakými jsou například programy Street Law či Advokáti do škol, vhodně doplňovat klasické metody a přispívat k hlubšímu porozumění právní problematice, čemuž se ostatně oba projekty věnují.

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 Vymezení výzkumných cílů a výzkumných otázek

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jakou úroveň právní gramotnosti, předvídanou Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia, mají žáci vybraných gymnázií.

Dílčím cílem, který napomáhá naplnění hlavního cíle, je nejen zjistit úroveň právní gramotnosti žáků maturitních ročníků ve vztahu k očekávaným výstupům stanoveným v aktuálním RVP G, ale zároveň porovnat výsledky mezi dvěma gymnázii v odlišných

⁹⁵ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, s. 77.

⁹⁶ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody tradičního vyučování*. Online. [cit. 2025-03-11]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/15015/VYUKOVE-METODY-TRADICNIHO-VYUCOVANI.html>

⁹⁷ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, s. 53.

⁹⁸ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, s. 60.

regionech. Dále je záměrem posoudit schopnost žáků aplikovat právní znalosti v konkrétních oblastech práva v modelových situacích.

Ve vztahu k cílům bakalářské práce byly definovány tyto výzkumné otázky:

1. Jaká je úroveň právní gramotnosti žáků na dvou vybraných gymnáziích?
2. Jakou úroveň právní gramotnosti mají žáci na gymnáziích v konkrétních oblastech práva?
3. Jaký je rozdíl úrovně právní gramotnosti žáků ve vybraných gymnáziích v krajích s ohledem na regionální odlišnosti?

5.1 Metodologie sběru dat

Tato podkapitola se zaměřuje na metodologii sběru dat ve výzkumu právní gramotnosti žáků gymnázií. Představuje použitý dotazník jako výzkumný nástroj a objasňuje jeho strukturu, výhody a naplnění základních kritérií pedagogického výzkumu, jako jsou validita, reliabilita a objektivita.

V rámci kvantitativně orientovaného výzkumu byla jako hlavní metoda sběru dat zvolena dotazníková technika. Dotazník představuje standardizovaný výzkumný nástroj, který umožňuje efektivní sběr dat od většího počtu respondentů za relativně krátký čas.⁹⁹ Je vhodný zejména tehdy, pokud je cílem výzkumu získání údajů o znalostech, postojích či dovednostech respondentů, a to prostřednictvím předem připravených otázek.¹⁰⁰

Dotazník musí být pečlivě strukturovaný po stránce obsahové i logické, aby zajišťoval validní a spolehlivé výsledky. Obvykle se skládá ze tří částí – úvodu, hlavního těla a závěru – přičemž každá z nich plní specifickou funkci v celkovém kontextu šetření. Úvodní část dotazníku hraje klíčovou roli, neboť slouží k navázání kontaktu s respondentem a motivaci k účasti na výzkumu. Výzkumník by se měl představit, vysvětlit účel dotazníku a zdůraznit

⁹⁹ HLAĐO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/895365/mod_resource/content/1/Hlad_o_Pedagogicky%20vyzkum.pdf, s. 30.

¹⁰⁰ HLAĐO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/895365/mod_resource/content/1/Hlad_o_Pedagogicky%20vyzkum.pdf, s. 117.

význam odpovědí, ideálně i jejich přínos pro samotného respondenta. Součástí této části jsou také základní informace o autorovi, který výzkum realizuje, název dotazníku, pokyny k jeho vyplnění, odhadovaný časový rámec. S těmito náležitostmi byli respondenti osloveni prostřednictvím emailu.¹⁰¹ Tělo dotazníku tvořily samotné výzkumné položky, které zahrnovaly jak otázky ověřující faktické porozumění základním právním pojmům, tak úlohy založené na modelových situacích, umožňující posoudit schopnost aplikace práva v konkrétním kontextu. Závěrem dotazníku bylo poděkování za spolupráci a přínos této bakalářské práce.¹⁰²

Obsah dotazníku byl sestaven na základě požadavků vymezených v RVP G, konkrétně v části věnované vzdělávací oblasti *Občanský a společenskovědní základ*.¹⁰³ Otázky reflektují jak obecné porozumění základním právním pojmům, tak aplikaci znalostí v modelových situacích. Struktura dotazníku odpovídá formátu uzavřených otázek s jednou správnou odpovědí, což umožňuje snadné a objektivní vyhodnocení výsledků.¹⁰⁴ Dotazník byl jednotný pro všechny respondenty a sloužil výhradně ke sběru dat, která jsou následně kvantitativně posuzována. Dalším z důležitých aspektů dotazníkového šetření je i jeho transparentnost a schopnost porovnávání výsledků mezi skupinami respondentů.¹⁰⁵

¹⁰¹ HLAĐO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011. Dostupné z: https://d11.cuni.cz/pluginfile.php/895365/mod_resource/content/1/Hlad'o_Pedagogicky%20v'yzkum.pdf, s. 31.

¹⁰² HLAĐO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011. Dostupné z: https://d11.cuni.cz/pluginfile.php/895365/mod_resource/content/1/Hlad'o_Pedagogicky%20v'yzkum.pdf, s. 33.

¹⁰³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_uplne_zneni.pdf, s. 39-42.

¹⁰⁴ HLAĐO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011. Dostupné z: https://d11.cuni.cz/pluginfile.php/895365/mod_resource/content/1/Hlad'o_Pedagogicky%20v'yzkum.pdf, s. 34.

¹⁰⁵ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0, s. 121.

Výzkumný nástroj byl navržen tak, aby splňoval následující tři základní metodologická kritéria – validita, reliabilita a objektivita. Validita byla zajištěna obsahovou shodou otázek s cíli vymezenými v nejaktuálnějším vydání RVP G. Reliabilita je podpořena strukturou uzavřených otázek a jednoznačnými odpověďmi, které umožňují stabilní vyhodnocení výsledků. Objektivita je zaručena tím, že hodnocení odpovědí jsou nezávislá na osobě výzkumníka – každá správná odpověď má předem určené hodnocení bez prostoru pro subjektivní interpretaci.¹⁰⁶ Dotazník obsahuje 30 otázek a je k nahlédnutí v příloze této práce.

5.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Tato podkapitola charakterizuje výzkumný vzorek, který tvoří žáci maturitních ročníků dvou gymnázií z odlišných regionů České republiky.¹⁰⁷ Popisuje jejich věkové a kognitivní charakteristiky, kontext jednotlivých škol a důvody jejich výběru pro potřeby výzkumu.

Cílovou skupinu představovali mladí dospělí ve věku 18 až 20 let,¹⁰⁸ kteří dle vývojové psychologie vykazují schopnost abstraktního, deduktivního i kritického myšlení – tedy kompetence nezbytné pro právní gramotnost.¹⁰⁹ Výběr této věkové skupiny odpovídá i tomu, že maturanti jsou v závěrečné fázi středního vzdělávání, kdy by měli disponovat znalostmi stanovenými nejaktuálnějším RVP G.

První z gymnázií se nachází v hlavním městě České republiky. V této škole převládá tradiční výuková metoda, avšak škola klade důraz i na rozvojové aktivity mimo hlavní výuku, a věnuje se výuce projektové. Pro žáky jsou pořádána sympozia, workshopy, setkání s významnými osobnostmi, které sdílí své zkušenosti z praxe a účastní se diskusí s žáky nebo exkurzí do různých státních institucí. Žáci tak čerpají z bohatého kulturního i institucionálního zázemí. Škola má dlouhodobě stabilní výsledky a nabízí standardní čtyřleté

¹⁰⁶ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0, s. 148.

¹⁰⁷ Názvy škol nejsou v práci uvedeny z důvodu ochrany identity zapojených institucí.

¹⁰⁸ Autorka zde bere v úvahu, že ne všichni obyvatelé České republiky v uvedené specifikaci úrovně myšlení mladých dospělých jsou žáci středních škol.

¹⁰⁹ viz podkapitola 1.3. Specifika úrovně myšlení mladých dospělých

gymnaziální studium. Region Prahy navíc vykazuje nejvyšší míru vzdělanosti obyvatel v zemi.¹¹⁰ Toto gymnázium se oboru právo věnuje dle příslušnému ŠVP v prvním ročníku.

Druhé z gymnázií je všeobecné a nachází se v menším městě v Ústeckém kraji. Tento kraj usiluje o naplnění cíle: „*Snížení závislosti výsledků vzdělávání na sociálním statusu rodiny*“.¹¹¹ Ve výstupech vzdělávání se tak výsledky negativně odchylují od jiných krajů ČR, vzhledem k podprůměrnému socioekonomickému stavu tamního obyvatelstva.¹¹² Vybraná škola se věnuje pouze formálnímu vzdělávání, přičemž oboru právo se dle ŠVP dané instituce věnují také v prvním ročníku studia.

Celkem bylo osloveno 60 respondentů rovnoměrně rozdělených mezi obě školy. Je důležité podotknout, že cílem této práce není srovnávat úroveň právní gramotnosti napříč regiony ani hodnotit kvalitu jednotlivých škol, ale prezentovat výsledky zjištěné u dvou vybraných maturitních ročníků.

6 Výsledky dotazníkového šetření

Tato kapitola shrnuje výsledky dotazníkového šetření, které se zaměřovalo na zjištění úrovně právní gramotnosti u žáků dvou gymnázií v České republice. Dotazník obsahoval 30 uzavřených otázek s jednou správnou odpovědí. Výsledky byly vyjádřeny v procentech správných odpovědí a porovnány mezi dvěma gymnázii.

¹¹⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle výsledků Sčítání lidu 2021*. Praha: Český statistický úřad, 2021. ISBN 978-80-250-3542-9. [cit. 2025-04-01]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/docs/107508/965f807f-eeb4-afc3-c7fe-7ea958415863/17023224.pdf?version=1.0>, s. 7.

¹¹¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Zvýšení kvality vzdělávání ve strukturálně postižených regionech: Implementační karta klíčového opatření Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ pro období 2021–2023*. Praha: MŠMT, 2023. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/docs/107508/965f807f-eeb4-afc3-c7fe-7ea958415863/17023224.pdf?version=1.0>

¹¹² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle výsledků Sčítání lidu 2021*. Praha: Český statistický úřad, 2021. ISBN 978-80-250-3542-9. [cit. 2025-04-01]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/docs/107508/965f807f-eeb4-afc3-c7fe-7ea958415863/17023224.pdf?version=1.0>, s. 7.

Tabulka č. 1 Poměr správných odpovědí žáků

Poměr správných odpovědí žáků		
Otázka	Gymnázium – Praha	Gymnázium – Ústecký kraj
1.	60 %	91,7 %
2.	100 %	75 %
3.	100 %	58,3 %
4.	66,6 %	66,7 %
5.	83,3 %	58,3 %
6.	66,7 %	50 %
7.	50 %	58,3 %
8.	50 %	33,3 %
9.	50 %	58,3 %
10.	66,7 %	83,3 %
11.	100 %	75 %
12.	66,6 %	50 %
13.	100 %	75 %
14.	83,3 %	58,3 %
15.	66,7 %	83,3 %
16.	66,7 %	33,3 %
17.	100 %	75 %
18.	100 %	58,3 %
19.	83,3 %	75 %
20.	66,7 %	91,7 %
21.	100 %	58,3 %
22.	66,7 %	83,3 %
23.	100 %	66,7 %
24.	100 %	66,7 %
25.	83,3 %	83,3 %
26.	100 %	75 %
27.	100 %	75 %

28.	83,3 %	58,3 %
29.	100 %	75 %
30.	100 %	66,7 %

Zdroj: autorka

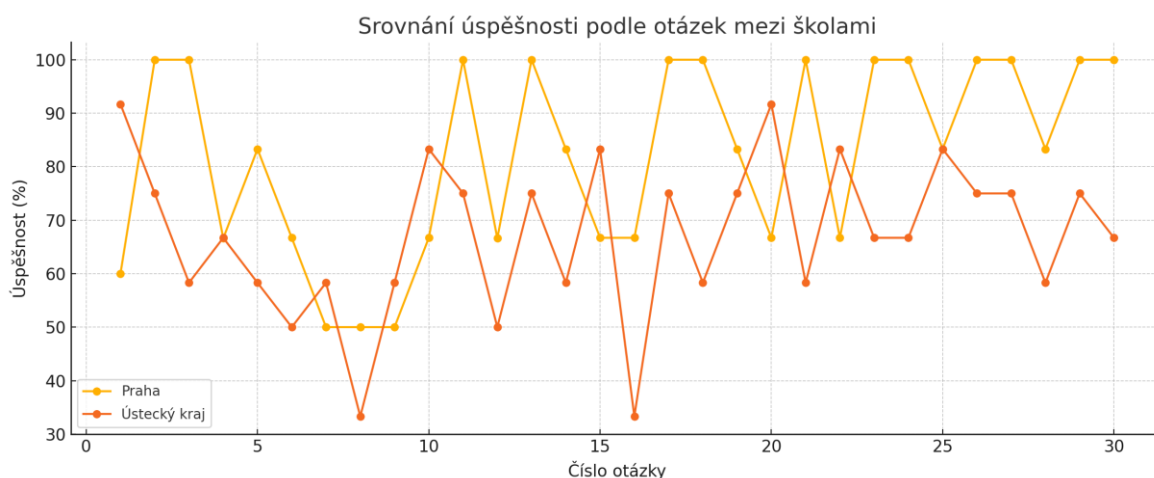
Z tabulky vyplývá, že průměrná úspěšnost žáků pražského gymnázia činila **83,1 %**, zatímco žáci z gymnázia v Ústeckém kraji dosáhli průměru **69,4 %**. Rozdíl více než 13 % může naznačovat rozdílnou úroveň právní gramotnosti mezi školami. Z grafu je patrné, že žáci z obou škol dosáhli vysoké úspěšnosti u otázek, které se týkaly základních právních pojmů a ústavního systému (např. otázky č. 2, 10, 21). Výraznější rozdíly lze pozorovat u otázek zaměřených na aplikaci práva v každodenním životě, například otázky č. 6, 16, 28, kde žáci z Prahy odpovídali správně výrazně častěji. Toto představení dat podporuje hypotézu, že právní gramotnost není jen otázkou teoretických znalostí, ale i schopnosti tyto znalosti využít v praxi, což odpovídá pojetí právní gramotnosti uvedeném v teoretické části práce. Z výsledků rovněž vyplývá, že vyšší úspěšnost žáků pražského gymnázia může souviset s širším využíváním projektové výuky a podpory rozvojových aktivit.¹¹³ Avšak u otázek zaměřených výhradně na faktické znalosti dosahovali žáci gymnázia v Ústeckém kraji lepších výsledků než žáci z pražského gymnázia, například otázky č. 1, 7, 20 a 22. Při interpretaci výsledků je však stále nezbytné zohlednit limity výzkumného šetření.¹¹⁴

Níže uvedený sloupcový graf ilustruje procentuální úspěšnost žáků obou škol u každé jednotlivé otázky:

¹¹³ Viz podkapitola 5.2 Charakteristika výzkumného vzorku

¹¹⁴ Autorka výzkumu si je vědoma možného ovlivnění výsledků jednotlivých maturitních ročníků. Mezi proměnné, které nejsou v rámci šetření zohledněné, patří zejména počet pedagogů, kteří se během studia na výuce práva podíleli, rozsah věnovaný tomuto oboru a případná absence respondentů v době výuky.

Graf č. 1 Srovnání úspěšnosti podle otázek mezi školami

Zdroj: autorka

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že mezi oběma gymnázii existuje měřitelný rozdíl v úrovni právní gramotnosti, přičemž žáci z pražského gymnázia dosáhli vyšší úspěšnosti.

Diskuse

Výsledky výzkumného šetření této práce potvrzují, že právní gramotnost maturantů na vybraných gymnáziích se liší. Žáci z gymnázia v hlavním městě dosáhli v průměru 83,1 % správných odpovědí, zatímco žáci z gymnázia v Ústeckém kraji dosáhli průměrné úspěšnosti 69,4 %. Tyto výsledky lze částečně vysvětlit rozdílným socioekonomickým zázemím obou regionů, jak bylo popsáno v podkapitole 5.2 Charakteristika výzkumného vzorku, přičemž Praha se dlouhodobě vyznačuje vyšší mírou vzdělanosti obyvatel a vybrané gymnázium se vyznačuje širšími možnostmi kulturního i institucionálního zázemí.

Dílčí rozdíly ve výsledcích byly patrné zejména u otázek vyžadujících aplikaci právních znalostí v konkrétních životních situacích (např. otázky č. 6, 16, 28), kde žáci z pražského gymnázia vykázali vyšší míru úspěšnosti. To může mít příčinu v zařazení projektové výuky, symposií, workshopů, setkávání se s významnými osobnostmi, kteří sdílí své zkušenosti z praxe a účastní se diskusí s žáky nebo exkurzí do různých státních institucí. Tato zjištění

podporují dřívější výzkumy, podle nichž tyto konstruktivisticky orientované metody vedou k hlubšímu porozumění učivu a schopnosti je uplatnit v praxi.¹¹⁵

Naopak u základních faktických otázek (např. otázka č. 1, 7, 20 a 22), které reflektují čistě teoretické znalosti, byly výsledky obou škol velmi vysoké, ale u žáků gymnázia v Ústeckém kraji dosahovaly vyšších hodnot. Tento jev poukazuje na skutečnost, že i tradiční výukové metody – převažující v obou školách – mohou být dostatečně účinné pro osvojování základních právních informací.¹¹⁶

Přesto je třeba zohlednit určité limity výzkumu. Výsledky nelze interpretovat bez vědomí toho, že nebyla k dispozici data o časové dotaci výuky práva, personálním zajištění předmětu, ani o konkrétních metodách výuky aplikovaných v jednotlivých ročnících. Tyto kontextové faktory by mohly významně ovlivnit míru rozvoje právní gramotnosti žáků. Absence těchto informací omezuje možnosti hlubší interpretace rozdílů mezi školami.

Celkově lze konstatovat, že výzkum naplnil své cíle: nejenže odhalil úroveň právní gramotnosti u žáků dvou rozdílných gymnázií, ale poukázal i na regionální odlišnosti a souvislosti mezi výsledky žáků a uplatňovanými pedagogickými přístupy. Zjištění tak mohou posloužit jako podklad pro úvahy o potřebě metodické inovace výuky práva a jejího hlubšího zakotvení v kurikulu gymnaziálního vzdělávání.

Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřila na téma právní gramotnosti žáků gymnázií, a to jak z pohledu teoretického vymezení tohoto pojmu, tak i prostřednictvím výzkumného šetření zaměřeného na ověření úrovně právních znalostí maturantů dvou gymnázií v odlišných krajích České republiky. V teoretické části byly popsány základní pojmy z oblasti práva a právní gramotnosti, zasazeny do kontextu rámcových vzdělávacích programů a propojeny s klíčovými kompetencemi stanovenými v RVP G. Pozornost byla věnována i výukovým metodám – jak tradičním, tak alternativním – a jejich možnému dopadu na osvojování

¹¹⁵ PETTY, Geoffrey a FOLTÝN, Jiří. *Moderní vyučování*. Šestá, rozšířená a přepracovaná vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.

¹¹⁶ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, s. 55.

právních poznatků. Zmíněny byly rovněž konkrétní projekty, které přispívají k rozvoji právní gramotnosti v českém školství.

Z realizovaného výzkumného šetření vyplývá, že žáci pražského gymnázia dosahovali vyšší úspěšnosti, což lze vnímat i v souvislosti se socioekonomickými podmínkami daného prostředí i se způsobem realizace výuky. Výsledky naznačují, že rozdíly ve vzdělávání se mohou promítat i do schopnosti žáků chápat a aplikovat právní informace v praktickém životě. Tento rozdíl je třeba vnímat nejen jako otázku individuálního výkonu žáků, ale především jako výzvu pro vzdělávací politiku a pedagogickou praxi, která by měla usilovat o rovnoměrné podmínky a dostupnost kvalitního právního vzdělávání pro všechny žáky bez ohledu na kraj, ve kterém žijí.

Osobně mě téma právní gramotnosti zaujalo nejen z pozice bývalé žákyně gymnázia, která se s tímto oborem setkala v rámci výuky, ale i z širšího společenského hlediska. Věřím, že schopnost orientovat se v právním systému, porozumět svým právům a povinnostem a aplikovat tyto znalosti v každodenním životě by měla být základním stavebním kamenem vzdělání každého občana. Zpracování této práce pro mě bylo příležitostí prohloubit si nejen odborné znalosti, ale i vlastní postoj k právu a občanské odpovědnosti.

Závěrem lze říci, že právní gramotnost by měla být soustavně rozvíjena již během středoškolského vzdělávání, a to nejen formálně, ale i skrze moderní výukové metody, podporu kritického myšlení a využívání alternativních přístupů. Věřím, že tato práce může přispět k diskusi o významu právního vzdělávání a jeho místě v současném kurikulu gymnázií.

Seznam použitých informačních zdrojů

AISIS. *Právo pro každý den* [online]. 2017 [cit. 2025-03-30]. Dostupné z: <https://www.aisis.cz/pravo-pro-kazdy-den/>

ANANIADOU, Katerina. *21st century skills and competences: for new millennium learners in OECD countries*. Head of Publications Service OECD, 2009.

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Výroční zpráva České školní inspekce 2023/2024* [online]. Praha: ČŠI. 2024 [cit. 2025-04-10]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2024/Vyrocní_zprava_CSI_2023_2024/html5/index.html?pn=129

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Aktuální populační vývoj v kostce*. Praha: ČSÚ, 2024 [cit. 2025-04-10]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle výsledků Sčítání lidu 2021*. Praha: Český statistický úřad, 2021. ISBN 978-80-250-3542-9. [cit. 2025-04-01]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/docs/107508/965f807f-eeb4-afc3-c7fe-7ea958415863/17023224.pdf?version=1.0>

DOMBROVSKÁ, Michaela. *Právní gramotnost*. ITlib: informačné technológie a knižnice. 2019, č. 3, str. 63-66. ISSN 1336-0779. Dostupné z: <https://itlib.cvtisr.sk/clanky/clanek3629/>

FRYČ, Jindřich; MATUŠKOVÁ, Zuzana; KATZOVÁ, Pavla; KOVÁŘ, Karel; BERAN, Jaromír et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Ukončování vzdělávání maturitní zkouškou*. Praha: MŠMT, 2024 [cit. 2025-03-28]. Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/stredni-vzdelavani/ukoncovani-vzdelavani-maturitni-zkouskou>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Zvýšení kvality vzdělávání ve strukturálně postižených regionech: Implementační karta klíčového opatření Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ pro období 2021–2023*. Praha: MŠMT. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/docs/107508/965f807f-eeb4-afc3-c7fe-7ea958415863/17023224.pdf?version=1.0>

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČR. *Gymnázia*. Praha: NPI ČR, 2021. [cit. 2025-03-28]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/gymnazia.html>

NOVÁKOVÁ, Zdenka. *Základy teorie práva*. Olomouc: Agentura Gevak, 2014. ISBN 978-80-86768-87-8.

PELIKÁNOVÁ, I. *Morální aspekty práva a právní interpretace*. Bulletin advokacie 10/2010.

PETTY, Geoffrey a FOLTÝN, Jiří. *Moderní vyučování*. Šesté, rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.

POSPÍŠIL, Leopold Jaroslav. *Etnologie práva: teze ke studiu práva z mezikulturní perspektivy*. Praha: Set out, 1997. ISBN 80-902058-4-4.

SPIPKOVÁ, Vladimíra, et al. *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. ISBN 978-80-87000-46-7. Dostupné z: http://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani11.pdf

STREET LAW. *Street Law v 700 slovech* [online]. Praha: streetlaw.eu, 2024 [cit. 2025-03-29]. Dostupné z: <https://streetlaw.eu/street-law-v-700-slovech/>

SUCHARDA, Vojtěch. *Výuka práva na školách není efektivní, pomohly by příklady z praxe*. Advokátní deník [online]. 5. 8. 2021 [cit. 2025-03-10]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/08/05/odbornici-se-shodli-ze-vyuka-prava-na-skolach-neni-efektivni-pomohly-by-priklady-z-praxe/>

ŠVEC, Vlastimil. *Pedagogická příprava budoucích učitelů: problémy a inspirace*. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-70-2.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 9788026207146.

ULIČNÝ, Ondřej. *Právní gramotnost studentů SŠ/VŠ: Orientace v právu prostřednictvím výuky právních principů na gymnáziích*. Diplomová práce. Praha: UNIVERZITA KARLOVA Právnická fakulta, 2019.

VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody tradičního vyučování*. Online. [cit. 2025-03-11]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/15015/VYUKOVE-METODY-TRADICNIHO-VYUCOVANI.html>

Vyjádření k využití nástrojů umělé inteligence

Při psaní této práce jsem použila nástroje umělé inteligence za účelem formálních úprav textu ([chatGPT.com](https://chatgpt.com), perplexity.ai) a překladů zahraničních zdrojů (deepL.com). Nástroje byly využity pouze k těmto technickým činnostem s účelem zajištění lepší srozumitelnosti a konzistentnosti textu. Po použití těchto nástrojů jsem provedla kontrolu obsahu a přebírám za něj plnou zodpovědnost.

Přílohy

Dotazník

1. Jaký je hlavní znak právní normy?

- a) Je doporučující a její dodržování závisí na osobním přesvědčení jednotlivce a jeho nálady
- b) Je platná jen, když každou položku schválí všechny státy EU
- c) Je závazná a její porušení může být potrestáno státem

2. Který dokument je základním zákonem České republiky?

- a) Hymna
- b) Občanský zákoník
- c) Ústava České republiky

3. Petr se rozhodl investovat do nemovitostí a plánuje tedy několik právních úkonů. Který z nich musí mít písemnou formu, aby byl platný?

- a) Převod movité věci malé hodnoty, který byl navíc darem
- b) Kupní smlouva na nemovitost
- c) Smlouva o zápůjčce finanční částky 4 000 Kč mezi přáteli.

4. Marek se jako mladistvý dostal do konfliktu se zákonem a policie řeší, zda může být trestně odpovědný. Jaký je minimální věk trestní odpovědnosti v České republice?

- a) 15 let pro dívky a 16 pro chlapce
- b) 18 let
- c) 15 let

5. Marie má novou práci a chce si jí udržet co nejdéle. Neměla by ve "zkušebce" nic pokazit. Jak dlouhá je tedy zákonná délka zkušební doby u pracovního poměru na dobu neurčitou?

- a) Záleží na zaměstnavateli
- b) 3 měsíce
- c) Půl roku

6. Alice bohužel nemůže mít biologickou cestou dítě a v tuto chvíli je svobodná. Snaží se tedy zjistit, kdo si může v České republice osvojit dítě?

- a) Pouze manželský pár po svatbě
- b) Manželský pár nebo i jednotlivec
- c) Pouze příbuzní dítěte, takže třeba teta nebo strýček

7. Chcete si postavit nový dům? Který orgán je příslušný k vydávání stavebního povolení?

- a) Katastrální úřad
- b) Stavební úřad
- c) Finanční úřad

8. Došlo k závažnému napadení menšiny. Která organizace je zodpovědná za ochranu lidských práv v Evropě?

- a) OSN
- b) Rada Evropy
- c) Městská policie Praha

9. Řekli jste si, že nikdy nechcete být zaměstnanci, zakládáte tedy vlastní podnikání. Která z následujících forem podnikání není právnickou osobou?

- a) Živnostník (OSVČ)
- b) Společnost s ručením omezeným (s.r.o.)
- c) Akciová společnost (a.s.)

10. Představte si, že chcete v divadle uvést hru Harry Potter podle románu J. K. Rowlingové a vydělávat na tom spoustu peněz. Můžete se takhle zachovat?

- a) Ano, protože žiji v jiném státě než autor
- b) Ne, musím zaplatit autorská práva a autor mi musí adaptaci povolit
- c) Ne, protože už to přede mnou někdo takto udělal

11. Pavel se těší, až půjde volit se svými rodiči. Ale od kolika let může občan ČR volit do Poslanecké sněmovny?

- a) záleží na kraji
- b) 18 let
- c) 21 let

12. Jak se jmenuje pracovník, který při trestném řízení podává obžalobu na podezřelého na základě návrhu policie?

- a) Státní zástupce
- b) Státní žalobce
- c) Koncipient

13. Na základě jakého orgánu mají v Evropské unii legislativní pravomoc Evropský parlament a Rada Evropské unie?

- a) Okresní soud

b) Evropská komise

c) NATO

14. Paní Horáková se přestěhovala do jiného města a předchozí byt prodala. Potřebuje si změnit místo trvalého bydliště. Jaká je běžná lhůta pro vyřízení žádosti dle správního řádu?

a) 15 dnů

b) 30 dnů

c) Neomezeně

15. Marta si jde koupit knížku. Co jí musí obchod poskytnout jako zákazníkovi při koupi zboží?

a) Dárek zdarma (třeba záložka)

b) Doklad o koupi

c) Možnost vrátit zboží kdykoliv bez důvodu i mimo otvírací dobu

16. Uzavíráte svou první smlouvu a nevíte jaké informace do ní napsat. Jaké položky nemusí obsahovat smlouva?

a) Adresa obou smluvních stran

b) Jméno za svobodna alespoň jedné smluvní strany

c) Datum uzavření smlouvy

17. Který z následujících důvodů nemůže být zákonným důvodem k výpovědi ze strany zaměstnavatele?

- a) Zrušení pracovního místa z důvodu organizačních změn
- b) Hrubé porušení pracovní kázně
- c) Dosažení věku 50 let

18. Jaký je vztah mezi českým právem a právem Evropské unie?

- a) Právo EU má vždy přednost před českým právem bez výjimek
- b) Právo EU má přednost v oblastech, kde mu byla svěřena pravomoc, ale české ústavní právo je nadřazené
- c) ČR si vždy může zvolit, zda se bude řídit právem EU nebo českým právem podle toho, co se jí víc hodí

19. Pamatujete si na covidové období? Kdo má pravomoc vyhlásit nouzový stav na území České republiky?

- a) Prezident České republiky
- b) Vláda České republiky
- c) Poslanecká sněmovna

20. Tento souhlas je nutný například při zveřejnění vašich údajů nejen na internetu. Jak se jmenuje právní předpis regulující ochranu osobních údajů v Evropské unii?

- a) GDPR (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
- b) Trestní zákoník
- c) Listina základních práv a svobod

21. Nově navržený zákon by šel do závažného rozporu s ústavou, je ale potřeba jej

prosadit. Jakým způsobem lze změnit Ústavu České republiky?

- a) Může ji změnit prezident, jak se mu to hodí
- b) Schválením dvoutřetinovou většinou přítomných poslanců a senátorů, můžou hlasovat i online
- c) Schválením dvoutřetinovou většinou všech poslanců a senátorů

22. Na jakou z těchto ochran máte dle Listiny základních práv a svobod nárok?

- a) Na ochranu před sluncem, ČR musí bojovat proti ozonovým trhlinám
- b) Na ochranu před osobním bankrotem
- c) Na ochranu jména, zachování lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti

23. Aneta má brigádu. Kvůli které z následujících okolností by dostala od svého poskytovatele práce zapláceno navíc?

- a) Práce o státním svátku
- b) Práce s handicapovanými
- c) Práce v místnosti jen s jedním oknem

24. Oběť se bránila proti vrahovi. Nakonec vraha zastřelila. Policie teď zkoumá, zdali bylo její jednání přiměřené. Jaké jsou podmínky nutné obrany podle trestního zákoníku ČR?

- a) Nezáleží, jaký stupeň nebezpečí hrozí, vždy je nutné pachatele usmrtit
- b) Může být použita i v případě odvetného útoku po skončení nebezpečné situace
- c) Musí jít o přiměřený zákrok proti útoku, který je přímo hrozící nebo probíhající

25. Haně je konečně 15 let! Který orgán je příslušný k vydání občanského průkazu?

- a) Katastrální úřad
- b) Finanční úřad
- c) Obecní úřad obce s rozšířenou působností

26. Marek chce začít podnikat a přemýšlí, jaká právní forma společnosti je pro něj nejlepší.

Jaký je

hlavní rozdíl mezi akciovou společností (a.s.) a společností s ručením omezeným

(s.r.o.)?

- a) Společnost s ručením omezeným může vydávat akcie, akciová společnost nikoliv
- b) Akciová společnost může vydávat akcie, s.r.o. nikoliv
- c) Akciová společnost i s.r.o. může vydávat akcie

27. Amálka přemýšlí, kde se berou a tisknou u nás peníze. Která instituce vydává

bankovky?

- a) Ministerstvo financí.
- b) Česká národní banka.
- c) Nejvyšší kontrolní úřad.

28. Pan Vávra je bohužel v kritické finanční situaci. Má až příliš mnoho dluhů a

potřebuje od státu pomoc. Kdo může vyhlásit osobní bankrot?

- a) Pouze banka.
- b) Dlužník sám.
- c) Finanční úřad, když mu to schválí banka

29. Který z těchto úkonů musí provádět notář?

- a) Uzavření nájemní smlouvy.
- b) Sepsání závěti s úředním ověřením.
- c) Koupení automobilu.

30. Dlužník stále neplatí své závazky. Kdo je oprávněn vykonávat exekuci v ČR?

- a) Policie ČR.
- b) Soudní exekutor.
- c) Ministerstvo spravedlnosti